

**КРАЂА ИЗВРШЕНА ОД СТРАНЕ ВИШЕ ЛИЦА КОЈА СУ СЕ
УДРУЖИЛА У ЦИЉУ ВРШЕЊА КРАЂАМ, С ОСВРТОМ НА
КРИВИЧНО ПРАВО РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ**

Спец. Предраг Поповић,

Висока школа унутрашњих послова Бања Лука

Миодраг Гајић,

Дипломирани правник унутрашњих послова

Апстракт: У овом раду се говори о кривичном дјелу крађе која је извршена од стране више лица која су се удружила у циљу вршења крађа. Ово кривично дјело, поред своје сталне присутности, има веома дугу традицију у кривичном праву. Оно представља један од тежих облика крађе, због повећане опасности која се огледа у самом начину извршења овог дјела. У вези с тим, велику пажњу привлачи тај начин његовог извршења, као и питање какав облик удруживања (саучесништва) ово кривично дјело захтијева.

Кључне ријечи: кривично право, кривично дјело, тешка крађа, саучесништво

УВОД

Кривично дјело тешке крађе које је извршено од стране више лица која су се удружила у циљу вршења крађа има дугу традицију и заузима важно мјесто у правној науци и пракси уопште. Бројност, тежина и друштвена опасност коју представља ово кривично дјело захтијева посебну пажњу науке кривичног права и праксе уопште. Пошто се наведено дјело односи на покретну имовину која је у државном или приватном власништву, отуда за ову проблематику влада велики интерес друштва. Тај интерес друштва датира још од првобитних људских заједница.

С развојем друштва и настанком права, дошло је до детаљнијег сагледавања и прецизнијег одређења кривичних дјела, а самим тим и тешке крађе уопште. За ово кривично дјело се може рећи да је старо колико и сама цивилизација. Прве расправе и размишљања о криминалитету

уопште налазимо у дјелима античких филозофа Платона и Аристотела, који су се поред питања друштва и државне организације бавили казнама и узроцима криминалитета¹. Поред њих, о криминалитету је говорио и римски филозоф Цицерон, који је сматрао да је један од главних узрока криминалитета некажњавање.

Посебну пажњу код овог кривичног дјела привлачи његов објекат радње и заштитни објекат, као и умишљај и намјера. Код овог кривичног дјела битно је да постоји намјера, која се огледа у користољубљу, тј. да се присвајањем туђе покретне ствари себи или другом прибави противправна имовинска корист. Из разлога бољег схватања и разумијевања овог кривичног дјела, у раду је обрађен појам крађе.

Данашње државе имају велике проблеме са горе наведеном врстом деликата, јер званичне статистике многих земаља често показују пораст њихове стопе заступљености. Управо из поменутих разлога овај облик тешке крађе утиче на рад државних органа, а све у циљу спречавања и смањења овог негативног тренда. Пошто се ова дјела односе на покретну имовину која је у државном и приватном власништву, за ову проблематику влада велики интерес друштва.

ПОЈАМ КРАЂЕ

Крађа спада у кривична дјела против покретне имовине. Ово кривично дјело поред тешке крађе има и своје друге квалификоване облике који су формално предвиђени као посебна кривична дјела у засебним члановима (крађа возила и сл.) као и привилеговани облик (ситно дјело крађе), који је смјештен у члану у којем се налази обична крађа (члан 231. КЗРС). Радња извршења кривичног дјела крађе састоји се у одузимању другог туђе покретне ствари. Дакле, да би се радило о крађи, мора постојати одузимање имовине против воље онога ко је стварно посједује². Сам појам одузимања је у тијесној вези са притежањем над покретном ствари. Притежање значи фактичку моћ располагања одређеном ствари, с тим да под фактичком моћи располагања не треба подразумевати физичку власт над ствари у буквалном смислу³. Каже се да је одузимање довршено онда када је дошло до прекидања туђег притежања и заснивања притежања над покретном ствари од стране извршиоца.

Као што је случај с већином кривичних дјела против имовине, кривично

1 Марковић, И., *Основи криминологије*, Бања Лука, 2010. година, стр. 56.

2 Klloter, J. Pollock, J., *Criminal law*, University of Louisville, Texas State University-San Marcos, 2006. година, стр. 278.

3 Атанацковић, Д. *Кривично право посебни део*, Београд, 1985. година, стр. 462.

Крађа извршена од стране више лица која су се удружила у циљу вршења крађам...

дјело крађе може извршити свако лице, што значи да код овог кривичног дјела не постоје никаква ограничења у погледу посебног својства учиниоца.

Објекат радње јесте туђа покретна ствар. То значи да морају бити испуњена три услова: 1) да се ради о ствари, 2) да је ствар покретна и 3) да је ствар туђа. У вези са првим условом, појам ствари се одређује као предмет материјалне природе који може бити објект притежања и који има одређену вриједност. Предмет који нема никакву вриједност не сматра се за ствар. Даље, у вези с условом да се ради о покретној ствари, неспорно је да појам покретне ствари треба схватити нешто шире него у грађанском праву, јер се покретном ствари сматрају и оне ствари које су дио непокретне ствари или јој служе, а могу се од ње на било који начин одвојити, а да се при том не промијене. И у погледу трећег услова потребно је да ствар није у својини учиниоца већ у својини неког физичког или правног лица. Дакле, ствар као предмет крађе мора да буде туђа⁴. За ствар можемо рећи да је туђа онда када је она у власништву другог лица – над њом то лице има фактичку моћ располагања. Ту није од значаја да ли се та моћ располагања заснива на неком правном основу или је остварена на противправан начин. На субјективном плану код овог кривичног дјела мора постојати умишљај и намјера. Дакле, кроз умишљај се најпотпуније изражава психички однос учиниоца према дјелу као свом остварењу, његов став према посљедици као промјени у спољном свијету која настаје на објекту напада коју је он проузроковао или допринио њеном проузроковању⁵. Кривично дјело крађе се може извршити само директним умишљајем, што значи да је учинилац био свјестан свог дјела и да је хтио његово извршење. То значи да је за постојање кривичног дјела крађе потребно је да постоји свијест и воља да се одузме туђа покретна ствар.

Такође, поред умишљаја на субјективном плану мора постојати и намјера да се присвајањем туђе покретне ствари себи или другом прибави противправна имовинска корист. Ипак, није потребно да је дошло до присвајања, а самим тим до прибављања противправне имовинске користи, неопходно је само да постоји намјера да се то оствари. Намјера присвајања постоји у оном случају када извршилац има намјеру да се према ствари понаша као власник, тј. да је користи и да њоме располаже.

Посљедица овог кривичног дјела јесте промјена притежања над покретном ствари, тј. засновање новог притежања од стране извршиоца. Није довољан прекид притежања. Крађа је довршена, у складу са теоријом апрехензије, онда кад је засновано притежање извршиоца над покретном ствари, а до тог момента постоји покушај крађе⁶.

4 Чејовић, Б., *Кривично право посебни део*, Београд, 1980. година, стр. 280.

5 Lange, R., *Strafgesetzbuch*, Berlin, 1956. година, стр. 180.

6 Стојановић, З., Перић, О., *Кривично право посебни део*, Београд, 2009. година, стр. 136.

Према члану 231. став 1. Кривичног закона Републике Српске, за кривично дјело крађе запријеђена је новчана казна или затвор до три године. Ако вриједност украдене ствари не прелази износ од 200 КМ, а учинилац је ишао за тим да прибави малу имовинску корист, казниће се новчаном казном или затвором до једне године.

КРАЂА ИЗВРШЕНА ОД СТРАНЕ ВИШЕ ЛИЦА КОЈА СУ СЕ УДРУЖИЛА У ЦИЉУ ВРШЕЊА КРАЂА

Велики број упоредних законодавстава познаје као тежи онај облик крађе која је учињена од стране више лица. Упоредна законодавства која познају овај квалификовани облик крађе могу се подијелити у пет група, у зависности од тога какав се облик заједничког дјеловања више лица тражи. У прву групу сврставају се законодавства која захтијевају само да је крађа учињена од стране више лица. Друга група законодавстава и поред тога траже да су се та лица о томе претходно договорили. Трећа група овај облик дефинише као крађу извршену од стране више лица која су се удружила за вршење крађа. Четврта група законодавстава захтијева да је крађа учињења у саставу банде. И пета група предвиђа да је крађа учињена у саставу организоване банде⁷. Овај облик тешке крађе постоји онда када је крађа извршена од стране више лица која су се удружила за вршење крађе. Из овог се јасно види да је поред постојања крађе, за постојање овог кривичног дјела потребно да су испуњена још два кумулативно постављена услова, и то: да је крађа извршена од стране више лица и да су се та лица удружила ради вршења крађе. Често се поставља питање шта се мисли под појмом више лица. Судска пракса под појмом више лица подразумијева најмање два лица. Међутим, у неким земљама то није случај, као што је нпр. Италија, јер њен кривични закон одређује да то буду три или више лица⁸. Кривични закон Републике Српске у овом случају не познаје институт два лица, већ познаје само извршиоца кривичног дјела и више лица. То значи да термин више лица треба тумачити опортуно извршиоцу, односно као два лица и више. Поред наведеног, за постојање овог облика тешке крађе потребно је да су се извршиоци удружили за вршење више крађа, а не само једне крађе. Ако су се ова лица удружила само за вршење једне крађе, у том случају ће постојати само једна крађа⁹. Такође, исто важи и за ситуацију уколико се више лица договори да свако од њих изврши по једну или више крађа самостално. Овдје се не мора радити о организацији, већ је довољан обичан договор за вршење крађа, уз назначење ближе одреднице о каквим

7 Више о томе: Ђорђевић, Ђ., *Крађа учињена од стране више лица*, Безбедност, број 5/01, Београд, 2001. година, стр. 601–611.

8 Marino, R., Gatti, G., *Codice penale e leggi complementarii*, Napoli, 1992, pag. 234.

9 Радовановић, М., Ђорђевић, *Кривично право – посебни део*, Београд, 1967. година, стр. 280.

Крађа извршена од стране више лица која су се удружила у циљу вршења крађам...

крађама је ријеч: нпр. да ће се обити све пословне јединице одређене фирме, или да ће се обијати само часовничарске радње ради узимања сатова итд. Ријеч је о оном договору који има квалитет на основу којег се може закључити да се ради о удруживању. У теорији су заступљена и мишљења према којима удруживање за вршење крађа треба да обухвати или неколико одређених крађа или неки период. Дефинисање удруживања за вршење крађа на овај начин је непотпуно. Лако је могуће да се јаве ситуације гдје се врши удруживање за тачно неодређене крађе на неодређен период па да опет буду испуњени услови за правну квалификацију овог облика тешке крађе (удруживање само за џепне крађе на неодређено вријеме и сл.). Други проблем који је овдје заступљен јесте одређивање појма одређене крађе, односно које су то границе које карактеришу одређену крађу, да ли одређена крађа треба да буде одређена у свим сегментима извршења или само у неким? Много је прецизније дефинисати овај појам као удруживање за вршење крађа које су одредиве, а сам период времена треба цијенити у свјетлу појма одредивости, те уколико се удруживање врши на одређено вријеме и уз остале елементе на основу којих се може одредити извршење појединих крађа, добија се већа одредивост појединих крађа. У теорији су заступљена и схватања по којима је за постојање овог кривичног дјела потребно да се удруживање односи на крађе које нису индивидуално одређене, како у погледу времена, тако и у погледу мјеста, предмета и начина извршења. Овакво становиште ипак трпи мноштво критика. Оно је неоправдано из разлога што из предмета удруживања изоставља крађе које су индивидуално одређене, како у погледу времена, тако и у погледу мјеста и предмета извршења. Овај став занемарује појачану друштвену опасност код извршилаца крађе који су се удружили за вршење индивидуално одређених крађа. Не узимајући у обзир која су дјела друштвено опаснија (кривична дјела код којих су се извршиоци удружили за вршење индивидуално одређених или индивидуално неодређених крађа), са сигурношћу се може рећи да и код једних и код других кривичних дјела постоји повећана друштвена опасност која је утицала на законодавца да овакву врсту удруживања издвоји у квалификовани облик кривичног дјела крађе. Због тога се и код удруживања за индивидуално одређена и удруживања за индивидуално неодређена, али одредива кривична дјела, ради о овом облику тешке крађе¹⁰.

Да би постојао овај облик тешке крађе, потребно је да се више лица удружило за вршење крађа (барем још једне крађе). Сама ријеч крађа дата у множини значи најмање двије. Дакле, потребно је да постоји договор који се односи на бар још једну крађу (најмање двије крађе). Нпр. постоји занимљива ситуација која говори о томе да удруживање два или више лица

¹⁰ Трешњев, А. *Тешка крађа у теорији и пракси*, Београд, 2005. година, стр. 120–121.

не мора значити формалну организацију, нити имати карактер сталности, а циљ таквог удруживања мора бити вршење унапријед неодређеног и свакако већег броја крађа (ВСХ, Кж. 1628/70-3 од 19. 11. 1970. године)¹¹. У пракси су веома честе ситуације да се више лица удружи за вршење крађа, али и да поред тога самостално врше поједине крађе. Те засебне крађе се не могу квалификовати као тешке крађе, већ само као кривично дјело крађе. За квалификацију кривичног дјела тешке крађе нема значаја да ли су лица која су се удружила за вршење крађа у сродничком односу или су извршиоци брачни другови. Неће постојати квалификација дјела уколико су се извршиоци договорили да изврше одређену крађу па су се по извршењу ове крађе поново договорили и извршили другу крађу. Ту не постоји удруживање за вршење крађа, а самим тим нема ни тешке крађе. За постојање дјела није неопходно да је извршено више крађа, већ је битно да је извршена или покушана бар једна крађа од учесника договора, који је резултат заједничког удруживања (ВСС, Кж. 2456/54 од 17.01.1955. године)¹². Уколико је једно кривично дјело само покушано, радње извршилаца ћемо квалификовати као тешку крађу у покушају. То се чини из разлога што је један од елемената тешке крађе остао у покушају, па због тога цијело дјело остаје у покушају. Значајно питање које се овдје поставља јесте шта ће се десити у ситуацији уколико се за вршење крађа удружи више лица, али бар једно од њих из било ког разлога не учествује ни на који начин у извршењу нити једне крађе. Овдје се у радњама окривљених који нису учествовали у извршењу крађа, већ само у договарању, не стичу обиљежја тешке крађе. Тим чином се евентуално могу остварити обиљежја неког другог кривичног дјела.

Овог кривичног дјела неће бити уколико се више лица удружило за вршење ситних крађа или неких других облика крађа. Дакле, пошто су ситно дјело крађе, као привилеговани облик крађе, као и други специјални облици крађе конзумирани у крађи, постојаће ово кривично дјело уколико се више лица удружило за вршење крађа, а из заједничког договора произилазе и извршена су поред крађа и ситна дјела крађе или неки посебни облици кривичног дјела крађе, нпр. крађа возила и сл¹³. Ово удруживање треба да се односи на вршење крађа, а не и на вршење кривичних дјела уопште.

Када се говори о овом облику тешке крађе, ријеч је о саизвршиоцима, јер у супротном, помагање и подстрекавање на обичну крађу у том смислу уопште не би могло ни постојати, ако се ради само о једном саучеснику.

11 Чејовић, Б., *Кривично право у судској пракси – друга књига, посебни део*, Београд, 1986. година, стр. 731.

12 Исто, стр. 731.

13 Трешњев, А. *Тешка крађа у теорији и пракси*, Београд, 2005. година, стр. 123.

Крађа извршена од стране више лица која су се удружила у циљу вршења крађам...

Нпр. овај облик тешке крађе постоји и кад је остварен други услов. Тај услов односи се на то да је крађа извршена од стране више лица која су се прије извршења дјела удружила у циљу вршења кривичних дјела крађе. Овдје је ријеч о нужном саизвршилаштву, гдје нужни саизвршиоци врше радње које су усмјерене ка истом циљу. То значи да се ради о конвергентном кривичном дјелу¹⁴. Од нужног саизвршилаштва треба разликовати кривична дјела у чијем извршењу морају да учествују два лица, а може одговарати само једно лице¹⁵. Јасно је да код овог облика тешке крађе то није случај, за разлику од неких других кривичних дјела. Поставља се питање који облици саучесништва између више лица треба да постоје да би се удруживање могло квалификовати као кривично дјело тешке крађе? Неспорна је чињеница да ће овај облик тешке крађе постојати уколико је она учињена од стране саизвршилаца. Међутим, заступљена су и схватања према којима је ово и једини облик саучесништва који је могућ. То значи да ће тешка крађа постојати једино уколико је извршена од стране саизвршилаца.

Поставља се питање да ли ће постојати овај облик тешке крађе уколико подстрекач подстрекава извршиоца да изврши више одређених кривичних дјела крађе. Овдје би се радило о саизвршилаштву између подстрекача и извршиоца у обичној крађи. То је и разумљиво, јер радња подстрекавања по свом квалитету има карактер стварања или учвршћивања одлуке код неког лица да се кривично дјело изврши. Ипак је подстрекавање по својој природи такво да га је немогуће окарактерисати као удруживање, па је из тог разлога немогућ овај облик удруживања подстрекача и извршиоца. Међутим, то не значи да је немогуће подстрекавање на овај облик кривичног дјела тешке крађе. Тако, ако неко лице подстрекава барем једног од саучесника на удруживање за вршење крађа, при чему једна од крађа и буде извршена, постојаће подстрекавање на ово кривично дјело. Подстрекавање мора да обухвата умишљај, како за извршење кривичног дјела крађе тако и на удруживање ради вршења крађа¹⁶.

Наредно питање које се овдје поставља јесте да ли ће, уколико се ради вршења крађа удруже извршилац и помагач, постојати тешка крађа? Када је у питању ово кривично дјело, појачана друштвена опасност огледа се у удруживању учинилаца за вршење крађа. Појачана друштвена опасност која је овдје заступљена постојаће и уколико се извршилац и помагач удруже за вршење крађа, тако да не постоји ниједан разлог да се у овом случају не ради о тешкој крађи. То су најчешће ситуације када би помагач ставио на располагање извршиоцу средства за извршење одређеног броја кри-

14 Ријеч је о дјелу које врши више лица која се налазе на истој страни (нпр. нужно саизвршилаштво).

15 Томић, М., *Помагање као облик саучесништва*, Бања Лука, 1983. година, стр. 23.

16 Трешњев, А. *Тешка крађа у теорији и пракси*, Београд, 2005. година, стр. 124.

вичних дјела, као и када би унапријед обећао извршиоцу да ће му чувати ствари које украде за одређени број кривичних дјела итд. Ако се извршилац и помагач у крађи односе на круг лица која улазе у састав више лица, с тим да су они заједно извршили крађу, то значи да се јављају као саизвршиоци у кривичном дјелу тешке крађе. Дакле, уколико је помагач удружен у вршењу крађа са другим лицима, тада његове радње добијају квалитет саизвршиоца, а ако није удружен, његове радње остају на нивоу помагања.

За овај облик тешке крађе (као и за све облике предвиђене у ставу 1) прописана је казна затвора од једне до осам година.

ЗАКЉУЧАК

Крађа извршена од стране више лица која су се удружила у вршењу крађа намеће се као веома квалитетна инкриминација у свим кривичном законодавствима, па и нашем. Сагласни смо са ставом да овај облик тешке крађе постоји онда када је крађа извршена од стране више лица која су се удружила за вршење крађе. То значи да је потребно да је крађа извршена од стране више лица и да су се та лица удружила ради вршења крађе. Спорно питање које се често намеће јесте поимање, односно шта се мисли под појмом више лица. Мишљења смо да наша судска пракса заступа исправан став да се под појмом више лица подразумевају најмање два лица, за разлику од неких земаља (Италија) које под овим појмом подразумевају најмање три лица. Ипак, наш кривични закон је ту мало неодређен, и у употреби је термин више лица. Можда би у закону, поред тог термина, у гради требало да стоји термин најмање два лица, као и можда, умјесто тог термина, да стоји термин два или више лица (што је нпр. учинила Република Словенија), а све у циљу прецизнијег одређења овог појма. Код овог облика тешке крађе потребно је да су се извршиоци удружили за вршење више крађа, а не само једне крађе. Овдје се не мора радити о организацији, већ је довољан обичан договор за вршење крађа, уз назначење ближе одреднице о каквим крађама је ријеч. Такође, мишљења смо да за постојање овог облика тешке крађе није неопходно да је извршено више крађа, већ је битно да је извршена или покушана бар једна крађа од учесника договора, која је резултат заједничког удруживања. Овог кривичног дјела неће бити уколико се више лица удружило за вршење ситних крађа или неких других облика крађе. То је и логично, пошто се ситној крађи не може дати никаква квалификација, јер је у питању привилеговани облик крађе, док друге крађе, сем обичне, већ имају своје квалификоване облике те би ова квалификација била сувишна. Даље, када се говори о овом облику тешке крађе, ријеч је о саизвршиоцима, јер у супротном, помагање и подстрекавање на обичну крађу у том смислу уопште не би могло ни постојати, ако

Крађа извршена од стране више лица која су се удружила у циљу вршења крађам...

се ради само о једном саучеснику. У вези с тим, често се поставља питање који облици саучесништва између више лица треба да постоје да би се удруживање могло квалификовати као кривично дјело тешке крађе? Неспорна је чињеница да ће овај облик тешке крађе постојати уколико је она учињена од стране саизвршилаца. Међутим, када се у овом контексту помене подстрекавање, ту би се радило о саизвршилаштву између подстрекача и извршиоца у обичној крађи. То је и разумљиво, јер радња подстрекавања по свом квалитету има карактер стварања или учвршћивања одлуке код неког лица да се кривично дјело изврши. Ипак је подстрекавање по својој природи такво да га је немогуће окарактерисати као удруживање, па је из тог разлога немогућ овај облик удруживања подстрекача и извршиоца. Међутим, то не значи да је немогуће подстрекавање на овај облик кривичног дјела тешке крађе. Када је у питању помагање, ту је ситуација доста другачија. Тако, ако се извршилац и помагач у крађи односе на круг лица која улазе у састав више лица, с тим да су она заједно извршила крађу, то значи да се јављају као саизвршиоци у кривичном дјелу тешке крађе. Дакле, уколико је помагач удружен у вршењу крађа са другим лицима, тада његове радње добијају квалитет саизвршиоца, а ако није удружен, његове радње остају на нивоу помагања.

ЛИТЕРАТУРА

1. Атанацковић, Д. Кривично право посебни део, Београд, 1985. година;
2. Ђорђевић, Ђ., Крађа учињена од стране више лица, Безбедност, број 5/01, Београд, 2001. година;
3. Klloster, J.; Pollock, J., Criminal law, University of Lousville, Texas State University-San Marcos, 2006. година;
4. Lange, R., Strafgesetzbuch, Berlin, 1956. година;
5. Marino, R.; Gatti, G., Codice penale e leggi complementarii, Napoli, 1992;
6. Марковић, И., Основи криминологије, Бања Лука, 2010. година;
7. Радовановић, М.; Ђорђевић, Кривично право – посебни део, Београд, 1967. година;
8. Стојановић, З.; Перић, О., Кривично право посебни део, Београд, 2009. година;
9. Томић, М., Помагање као облик саучесништва, Бања Лука, 1983. година;
10. Трешњев, А., Тешка крађа у теорији и пракси, Београд, 2005. година;
11. Чејовић, Б., Кривично право посебни део, Београд, 1980. година;
12. Чејовић, Б., Кривично право у судској пракси – друга књига, посебни део, Београд, 1986. година;

**THEFT COMMITTED BY SEVERAL PERSONS WHO HAVE TEAMED UP FOR
THE DISCHARGE THEFT WITH EMPHASIS ON CRIMINAL LAW OF THE
REPUBLIC OF SERBIAN**

Spec. Predrag Popovic,
Internal Affairs College,
Banja Luka

Miodrag Gajic,
Graduated jurist of internal Affairs

Abstract: This paper deals with the crime of theft which was committed by several persons who have joined together for the purpose of carrying out thefts. This criminal offense in addition to its constant presence has a long tradition in criminal law. It represents one of the more severe forms of theft because of the increased risk, which is reflected in the manner of execution of the work. In this connection, the attention attracted by the manner of its execution, as well as any form of association (conspiracy) the offense requires.

Keywords: criminal law, crime, serious theft, complicity.